

Ad Hoc Tahkim mi, Kurumsal Tahkim mi?

Inside Arbitration | Vardar Şanlı

Tahkim şartlarında çoğu zaman yalnızca uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüleceği belirtilir. Oysa uygulamada, tahkimin hangi yapıda yürütüleceği en az tahkim tercihinin kendisi kadar önemlidir. Taraflar tahkim anlaşması yaparken kurumsal tahkim ve ad hoc tahkim olmak üzere iki farklı yapı ile karşılaşır. Kurumsal tahkim ile ad hoc tahkim arasındaki bu tercih; hakemlerin atanmasından masraflara, yargılama takviminin oluşturulmasından usuli belirsizliklerin nasıl giderileceğine kadar birçok pratik sonucu etkileyebilmektedir.

Kurumsal Tahkim

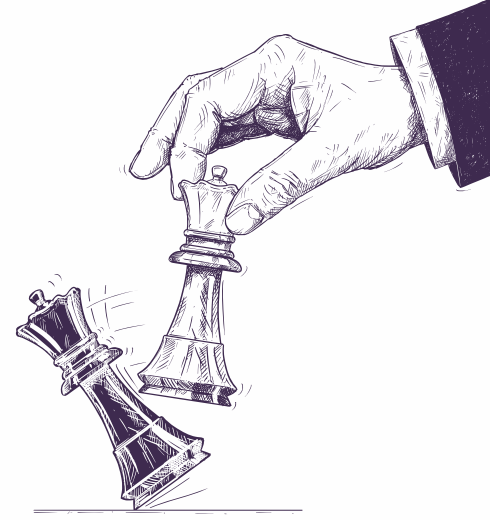
Kurumsal tahkim, uyuşmazlığın bir tahkim kurumunun kuralları ve idari desteği çerçevesinde yürütüldüğü tahkim türüdür. Bu yapıda tahkim kurumu; yazışmaların yürütülmesi, hakem atama mekanizması, masraf avansları, takvimlendirme ve icra gibi idari süreci yürütmektedir. Kurumsal tahkimin temel avantajı, taraflara önceden belirlenmiş ve daha öngörülebilir bir usuli çerçeve sunmasıdır. Bu nedenle tarafların tahkim şartında tüm usuli ayrıntıları ayrıca düzenleme ihtiyacı azalmaktadır. ICC (*International Chamber of Commerce*), LCIA (*London Court of International Arbitration*), ISTAC (*Istanbul Arbitration Centre*), ICDR (*International Centre for Dispute Resolution*) gibi tahkim kurumları örnek gösterilebilir.

Ad Hoc Tahkim

Ad hoc tahkim, bir tahkim kurumu tarafından idare edilmeyen ve tahkim sürecinin esasen taraflar ile hakem heyeti tarafından organize edildiği tahkim türüdür. Bu yöntemde taraflar, tahkim usulünü kendileri belirleyebilir veya BM Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) Tahkim Kuralları gibi önceden hazırlanmış kurallardan faydalanabilirler. Ad hoc tahkim, taraflara geniş bir serbesti ve esneklik tanımakla birlikte bu serbestinin etkin kullanımı, usuli çerçevenin baştan açık biçimde kurulmasına bağlıdır. Zira kurum desteğinin bulunmadığı durumda; hakem atama yöntemi, uygulanacak usul, masrafların yönetimi, süreler ve olası tıkanıklıkların aşılma yöntemi gibi konuların dikkatli şekilde düzenlenmesi gerekir.

Hangi Tahkim Türü Ne Sağlar?

Kurumsal tahkim, yargılamanın daha düzenli, öngörülebilir ve kontrollü olarak ilerlemesini sağlar. Özellikle taraflar arasında güven eksikliği varsa, uyuşmazlık karmaşık veya yüksek değerliyse ya da sürecin geciktirilme ihtimali bulunuyorsa, tahkim kurumunun desteği önemli bir güvence oluşturur. Hazır kurallar ve kurumsal mekanizmalar belirsizlikleri azaltırken tanınmış tahkim kurumları çerçevesinde yürütülen süreçler uluslararası tanınırlık ile tenfiz bakımından da ek güvence sunar. Ad hoc tahkim ise taraflara esnek ve ihtiyaca göre şekillendirilebilir bir süreç sunar. Daha yalın, hızlı ve maliyet odaklı çözüm aranan uyuşmazlıklarda avantaj sağlarken taraflar arasında doğrudan iletişim kurulmasıyla daha kapalı bir yargılama yürütülür, dışarıya bilgi sızma riski düşer. Ancak bu yapının etkin işlemesi; tarafların iş birliğine, hakem heyetinin süreci iyi yönetmesine ve tahkim şartının baştan yeterli açıklıkta hazırlanmasına bağlıdır. Bu nedenle kurumsal tahkim ile ad hoc tahkim arasında mutlak bir üstünlük ilişkisi bulunmaz. Esas olan; uyuşmazlığın niteliği, tarafların deneyimi, sürecin karmaşıklığı ve gerekli idari destek seviyesi dikkate alınarak tahkim yapısının seçilmesidir.

Tahkim Şartında Netlik Neden Önemlidir?

Kurumsal tahkimde birçok usuli konu, ilgili tahkim kurumunun kuralları ve idari mekanizmaları çerçevesinde yönetilir. Ad hoc tahkimde ise süreç, tarafların tahkim şartını ne kadar açık düzenlediğine ve hakem heyetinin yargılamayı ne kadar etkin yönettiğine bağlıdır. Bu nedenle özellikle ad hoc tahkim tercih edildiğinde; hakem atama yöntemi, uygulanacak usuli kurallar, masraf avansları, süreler, hakemlerin reddi veya değiştirilmesi ve taraflardan birinin süreci geciktirmesi halinde izlenecek yöntem baştan öngörülmelidir. Aksi halde tahkim süreci, uyuşmazlığın esasına geçilmeden önce usuli belirsizlikler nedeniyle tıkanabilir.

Hibrit Bir Seçenek Mümkün Mü?

Uygulamada bazı tahkim kurumları ad hoc tahkim süreçlerinde idari destek sağlayabilmektedir. Bu kapsamda, tarafların anlaşması halinde devam eden bir tahkim yargılamasında kurumsal destek alınması mümkün olmaktadır. Bu yaklaşım, ad hoc tahkimin esnekliğini korurken belirli alanlarda kurumsal destekten yararlanılmasına imkân tanımaktadır. Özellikle tarafların tahkim tecrübesinin sınırlı olduğu veya uyuşmazlığın karmaşıklaştığı durumlarda, bu tür bir destek sürecin daha etkin ilerlemesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye Bakımından Kısa Bir Not

Türk hukukunda tahkim, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu kapsamında düzenlenmektedir. Kurumsal tahkim bakımından Türkiye’de İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Tahkim Divanı gibi kurumlar öne çıkmaktadır. Ad hoc tahkim ise özellikle inşaat, altyapı, enerji ve yatırım projeleri gibi tarafların usuli çerçeveyi daha esnek şekilde tasarlamak istediği alanlarda gündeme gelmektedir. Her iki tahkim türünde de verilen hakem kararları şartları sağladığı ölçüde New York Sözleşmesi kapsamında tanıma ve tenfiz sürecine konu olabilmektedir.

Sonuç Olarak

Kurumsal tahkim, daha yapılandırılmış ve öngörülebilir bir süreç sunarken ad hoc tahkim, taraflara daha fazla esneklik sağlar. Ancak ad hoc tahkimde kurumsal destek bulunmadığından tahkim şartının açık ve olası usuli tıkanıklıkları öngörecektir şekilde hazırlanması önemlidir. Bu nedenlerle kurumsal tahkim ile ad hoc tahkim arasındaki tercih, yalnızca organizasyonel bir tercih olmayıp tahkim sürecinin ne kadar yönetilebilir, esnek ve öngörülebilir olacağını doğrudan etkilemektedir. Doğru tercih; uyuşmazlığın niteliği, tarafların iş birliği ihtimali, maliyet beklentisi gibi kriterler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.